

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та управління підприємництвом

Кафедра менеджменту організацій та ЗЕД

Допустити до захисту

Завідувач кафедри _____

д.е.н., проф. Кузнецова І.О.

“ ____ ” _____ 20__ року

ДИПЛОМНА РОБОТА

ступінь «Магістр»

з теми «Формування конкурентної позиції ТДВ «Правда» на зерновому ринку»

Виконала: студентка 6 курсу, групи 2
спеціальності 8.03060101 «Менеджмент
організацій і адміністрування»

Караджия Я.О. _____

Керівник: д.е.н., проф.,

Кублікова Т.Б. _____

Одеса 2017 рік

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та зміст конкурентної позиції підприємства.....	6
1.2. Чинники формування конкурентних позицій підприємства на ринку.....	16
1.3. Роль конкурентної позиції у формуванні стратегії підприємства	19

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ТДВ «ПРАВДА» НА ЗЕРНОВОМУ РИНКУ

2.1. Організаційна характеристика ТДВ «Правда».....	29
2.2. Фінансовий стан підприємства ТДВ «Правда».....	37
2.3. Оцінка конкурентного середовища та позиції ТДВ «Правда» на зерновому ринку.....	44

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ТДВ «ПРАВДА»

3.1. Аналіз конкурентної позиції ТДВ «Правда».....	56
3.2. Обґрунтування впровадження точної агротехнології для покращення конкурентної позиції ТДВ «Правда».....	72
3.3. Крос-факторний аналіз доцільності впровадження технології точного висіву.....	83

ВИСНОВКИ	91
----------------	----

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	93
-------------------------------------	----

ДОДАТКИ	104
---------------	-----

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні, стан економіки України характеризується багатьма невирішеними проблемами, серед яких перше місце посідає проблема досягнення й збереження сталих конкурентних позицій на ринку. Вирішення даної проблеми лежить у розробці й реалізації конкурентної стратегії, яка є інструментом досягнення бажаних позицій підприємства на ринку.

Конкурентоспроможність підприємства є одним із важливих аспектів ринкового середовища, який характеризує можливість підприємства адаптуватися до умов ринку, посісти провідне місце і втримати його якомога довше. На сьогодні, ринок перенасичений підприємствами, які створюють аналогічну продукцію, але втримуються лише ті, які мають сильніші конкурентні позиції відносно інших підприємств. Саме тому визначення конкурентної позиції підприємства має особливу актуальність.

Вагомий внесок у дослідження проблем конкуренції, конкурентних стратегій, переваг та конкурентоспроможності підприємства внесли такі вчені, як: І. Ансофф, Ф. Хайєк, А. Градов, М. Портер, П. Забелін, А. Сміт, П. Зав'ялов, Ж.-Ж. Ламбен, Й. Шумпетер, А. Юданов та ін. Вітчизняні учені В.П. Галушко, В.М. Гончарова, О.М. Шпичака, М.М. Ільчука, М.П. Канінського, В.П. Рябоконь, В.Г. Ткаченко, Ю. Іванова, В. Пономаренка у своїх роботах розглянули проблеми розвитку конкурентних переваг агропромислових підприємств.

Метою дипломної роботи є формування конкурентної позиції підприємства на зерновому ринку з урахуванням специфіки впливу конкурентних сил.

Меті дослідження підпорядковано вирішення ряду завдань:

- систематизувати поняття «конкурентна позиція» підприємства, виділити характерні риси на основі аналізу наявних у науковій літературі визначень;
- охарактеризувати різноманітні чинники, які впливають на формування конкурентної позиції підприємства;

- дослідити наявні підходи до оцінки конкурентних позицій підприємства та розробити власний підхід до формування конкурентної позиції підприємства на зерновому ринку;
- проаналізувати діяльність ТДВ «Правда»;
- з використанням моделі п'яти конкурентних сил в галузі визначити конкурентну позицію ТДВ «Правда»;
- обґрунтувати напрямки підсилення конкурентної позиції ТДВ «Правда»;
- з використанням методу крос-факторного аналізу визначити доцільність запропонованих напрямів підсилення конкурентної позиції.

Об'єкт дослідження дипломної магістерської роботи є ТДВ «Правда» Одеської області Тарутинського району.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні аспекти оцінювання й аналізу внутрішніх факторів і резервів аграрних підприємств, які спрямовані на виявлення додаткових можливостей зміцнення конкурентної позиції підприємства.

Методи дослідження. У дипломній магістерській роботі використано як теоретичну так і методологічну базу: діалектичний метод дослідження економічних явищ та процесів у їх взаємозв'язку та розвитку, метод ієрархій. Крім того, використовувалися статистичні методи, зокрема факторний та кореляційно-регресійний аналіз при моделюванні та прогнозуванні факторів конкурентної позиції, індексний метод та ряди та показники динаміки.

Інформаційну базу дипломної роботи склали нормативно-правові документи, прийняті державними органами, дані органів Державного комітету статистики України, звіти підприємства, матеріали, представлені у мережі Internet, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні процесу формування конкурентної стратегії на засадах вибору позиції на ринку та використанні крос-факторного аналізу, що дозволяє обґрунтувати напрями розвитку сільськогосподарського господарства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані теоретичні положення у роботі доведено до рівня конкретних методик та рекомендацій. Обґрунтовані і розроблені в роботі теоретичні, методичні підходи, висновки та рекомендації апробовані, впровадженні та використовуються у ТДВ "Правда".

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійною науковою працею. Теоретичні положення, методичні підходи, а також результати наукових розробок і основні пропозиції, наведені в роботі, отримано автором особисто. Наукові результати належать автору та є його внеском у розвиток науки.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні результати дипломної роботи апробовані автором та отримали позитивну оцінку на студентській конференції (вересень 2016 р.)

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 1 публікації – тези обсягом 0,26 д.а.

Обсяг і структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі удосконалено формування конкурентної позиції підприємства ТДВ «Правда» на засадах впровадження нової технології висіву кукурудзи, що дасть можливість покращити рівень конкурентоспроможності, та допоможе випередити конкурентів на ринку зерна, так як, нами було визначено, що найбільше відставання ТДВ «Правда» від конкурентів є за такими параметрами: родючість ґрунтів та рівень технологій.

Після проведення PEST-аналізу виявили й оцінили вплив факторів макросередовища на результати поточної й майбутньої діяльності підприємства. Аналіз показав, що чинники всіх сегментів мають як позитивний, так і негативний вплив на підприємство, але негативного впливу більше. Слід приділити більшу увагу економічному сегменту. У будь-якій галузі необхідно враховувати зміни в економічному середовищі, прораховувати можливі наслідки її зміни і розробляти стратегії виходу із ситуації. Тому, підприємство має розробити таку стратегію, яка допоможе звести до мінімуму неконтрольовані фактори, а також знайти можливість впливати на контрольовані фактори з метою підвищення ефективності його діяльності.

За результатами оцінки фінансового стану підприємства ТДВ «Правда» виявлено, що валова продукція сільського господарства у 2015 р в порівнянні з 2013 р. збільшилась у 2,4 р. Це залежить від кінцевих результатів виробничої діяльності підприємства, тобто в результаті збільшення доходу виручки від реалізації на 53,8 %. Чистий прибуток у 2015 р порівняно з 2013 р. зменшився на 64,8 %. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2015 р. порівняно з 2013 р. також зменшився на 5 %. Такі результати для підприємства погані. Проте, є резерви зростання фінансової стійкості, а саме

підвищення рівня родючості ґрунтів та рівня технологій, підвищення ефективності організації виробництва та збуту.

Після якісного ідентифікування станів кожної із складових оцінювання технологій, трансформації всіх оцінки у однорідну кількісну із використанням кількісно-лінгвістичної шкали Харінгтона, а також установлення коефіцієнтів вагомості складових та здійснення інтегрального оцінювання технологій та інтерпретації отриманих результатів нами зроблено висновок, що інтегральна оцінка точної агротехнології висіву більша за традиційну, що дозволяє розглядати її як більш привабливу.

Після проведення крос-факторного аналізу доцільності впровадження технології точного висіву кукурудзи, зробили висновок, що визначений вектор S показує нам очікуваний вплив зниження обсягу переробки кукурудзи всередині України на можливості впровадження технології становить 1; очікуваний вплив збільшення зовнішнього попиту на кукурудзу на можливості впровадження технології становитиме 1,305; очікуваний вплив коливання погодних умов та врожайності кукурудзи на можливості впровадження технології становитиме - 0,204. Більш того, сума елементів матриці $S = 2,101$ і представляє собою чистий очікуваний ефект від перехресного впливу сценаріїв. Тобто, в цілому впровадження нової технології для висіву кукурудзи мають перспективу розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г. Азоев. - М. : Центр экономики и маркетинга, 2000. - 208с.
2. Амстронг Г. Маркетинг Загальний курс, 5-те видання / Г. Амстронг , Ф. Котлер. – М.: Видавничий дім “Вільямс”, 2001. – 608 с.
3. Акофф Р. О. Менеджмент / Акофф Р. О. - СПб. : Питер, 2002. - 448.
4. Аналіз та оцінка конкурентоспроможності АТ "Київхліб". 2010р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://otherreferats.allbest.ru/economy/00064969_0.html
5. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу. Навч посібник. / В.Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2012 . -655 с.
6. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф / Пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
7. Афанасьев М.В. Економіка підприємства: підручник для вузів / М.В. Афанасьєв, А.Б. Гончарук. – Харків: Вид-во. “ІНЖЕК”, 2003. – 407с.
8. Бабец Е.К. Менеджмент: Учеб. пособие. / Е.К. Бабец, А.Г. Максимчук, И.Е. Григорьев - Кривий Ріг: Видавничий дім, 2002. - 184с.
9. Балабанова Л. В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід: Монографія / Л.В. Балабанова, В.В. Холод. - Донецьк: Дон ДУЕТ ім. М.Туган-Барановського, 2006. - 294 с.
10. Бакунов О. О. Стратегічне управління конкурентоспроможністю торговельного підприємства : концептуальний підхід / О. О. Бакунов, Є. М. Смирнов // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2010. – № 4.
11. Баришев А.Ф., Маркетинг / А.Ф. Баришев. – М.: АСАДЕМА, 2002. – 342 с.

12. Белоус О.П. Менеджмент: конкурентоспособность и эффективность / О.П. Белоус, Е.Г. Панченко. - К., "Знание Украины", 1992 г. - 40с.
13. Білан О.В. Основні аспекти оцінки конкурентоспроможності виробництва основних видів сільськогосподарської продукції рослинництва / О.В. Білан // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. - 2011. - №2 - С.75-80.
14. Бирман Л. Экономика фирмы. Учебное пособие / Л.Бирман. - М/н ун-т бизн. и управл., 2001-104с.
15. Божкова В. В. Стратегічний маркетинг: конспект лекцій / В.В. Божкова, Ю. М. Мельник, Л.Ю. Сагер. – С: ДУ, 2012. – Ч. 2. – 94 с.
16. Болт Г. Практическое руководство по управлению сбытом / Г. Болт. – М.: Экономика, 1999. – 271 с.
17. Виханский О.С. Менеджмент: Учебник.-3-е изд / О.С. Виханський, А. И Наумов.- М.: Экономистъ, 2003.- 528 ст.
18. Вишенська О.М. / О.М. Вишенська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Випуск 1. – С. 20-24.
19. Воронкова А. Конкурентоспособность и модернизация промышленных предприятий Украины / А.Воронкова // Актуальні проблеми економіки. - 2002. - № 11. - С. 40-44(1)
20. Гагелюк М. М. Маркетингово-логістичне забезпечення напрямів формування конкурентних переваг підприємства [Текст] / М. М. Гагелюк, О. Є. Шандрівська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". - Львів : Львівська політехніка, 2008. - № 633: Логістика. - С. 767-772.
21. Гарбар В.А. Формування конкурентної стратегії підприємства: матеріали конференції [Електронний ресурс] / В.А. Гарбар, В.А. Волошанюк. – Режим доступу до статті: <http://intkonf.org/ken-garbar-va-voloshanyuk-va-formuvannya-konkurentnoyi-strategiyi-pidpriemstva>.

22. Голубков Е.П. Маркетингові дослідження. Теорія і методологія / Е.П. Голубков. - К.: АСК, 2000. - 221 с.
23. Гончарук Т. І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці / Т.І.Гончарук. - Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, 2003. - 60с.
24. Градов А. П. Национальная экономика / А.П. Градов. – 2-е изд.– СПб.: Питер, 2005.– 240 с.
25. Дафт Р. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Менеджмент организации» / Р. Дафт; пер. с англ. под ред. Э.М. Короткова; предисловие Э.М. Короткова. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006.- 736 с
26. Диксон П.Р. Управление маркетингом / П.Р. Диксон.- Пер. с англ. М.: ЗАО «Издательство БИНОМ», 2002. - 560 с.
27. Гринько Т.В. Фактори конкурентоспроможності підприємств / Т.В. Гринько // Державата регіони. - 2004. - №2.- С.50- 53.
28. Дикань В.Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства / В.Л. Дикань, Т.В. Пономарьова // Вісник економіки транспорту і промисловості. Серія «Економіка». - 2011. - Випуск 36. - С.100-105.
29. Дмитренко Н.М. Конкурентоспроможність переробних підприємств малого бізнесу в АПК: авто - реферат дис. канд. ек. Наук / Н.М. Дмитренко - Дніпропетровськ: ДДАУ.- 2008.- 20 с.
30. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: навч.посіб. / І. З.Должанський, Т. О. Загорна. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 384 с.
31. Долинская М.Г. Маркетинг та конкурентоспроможність промислової продукції / М.Г. Долинская , И.А. Соловьев. - М.: Изд. стандартов., 2000. -324с.
32. Дяченко Т.А. Теоретико-методические основы оценки конкурентной среды и конкурентной позиции предприятия на рынке

[Электронный ресурс] / Т.А. Дяченко. - Режим доступа : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/29920/1/mmi2012_4_203_208

33. Єрошина Н.О. Конкурентні позиції підприємства на ринку: проблеми визначення та оцінювання [Електронний ресурс] / Н.О.Єрошина. - Режимдоступа: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/2013.pdf>

34. Жмалев В.Г. Основи менеджменту і управлінської діяльності / В.Г. Жмалев, Л.М. Шимановська. - К.: Україна, 2000. - 454 с.

35. Забелин П.В. Основы стратегического управления : учебн. пособ. / П.В. Забелин, Н.К. Моисеева. – М.: Инф.-внедр. центр "Маркетинг", 1998. – 196 с.

36. Задоя В. О. Формування конкурентних переваг підприємства з урахуванням зовнішнього і внутрішнього середовища [Електронний ресурс] / В.О Задоя. - Режим доступа : <http://formuvannya-konkurentnih-perevag-pidpriemstva-z-urahuvannyam-zovnishnogo-i-vnutrishnogo-seredovischa>

37. Іванов Ю. Б. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка, діагностика, стратегія : навчальний посібник / Ю. Б. Іванов. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2004. - 256 с

38. Карлова О.А. Системне управління та пропорційний розвиток інфраструктури міст України / О.А. Карлова // Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. - Х.: НТУ „ХПІ”. - 2013. - № 45(1018) - С. 63-69.

39. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства / С.М. Клименко, Т.В. Омеляненко, Д.О. Барабась та ін. - К. : КНЕУ, 2008. – 520 с.

40. Кныш М.И. Конкурентные стратегии. - СПб: Любавич, 2000. - 284с.

41. Ковальська Ю.Г. Конкуренті стратегії підприємства. Сучасні проблеми гуманізації та гармонізації управління: Матеріали 4-ї Міжнародної

міждисциплінарної науково-практичної конференції (3-9 листопада 2003 р., м. Харків) / Ю.Г. Ковальська. - Х., 2003. - С. 79-80.

42. Когут, У. І. Критерії класифікації витрат підприємства [Текст] / У. І. Когут // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". - Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2008. С. 43-49.

43. Космина О. М. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах / Вісник Дніпропетровського університету - 2013. - №17 - с. 125-131

44. Костусев А.А. Конкурентная политика в Украине / А.А. Костусев.- К. : КНЭУ, 2004. - 310с.

45. Котлер Ф. Маркетинг, менеджмент / Ф.Котлер - СПб.: Питер Ком,1999. - 718с.

46. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф.Котлер - пер. с англ. - М. : Прогресс, 2000 - 736 с.

47. Котлик А.В. Дослідження сутності ключових понять теорії конкурентоспроможності підприємства та зв'язків між ними / А.В. Котлик // Управління розвитком. - 2011. - №4. С.135 – 136.

48. Кредісов А.І Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч.посібник: 2-ге вид., випр. і доп / А. І. Кредісов. - К.: ВІРА-Р, 2002.- 552 с.

49. Кузнецова І.О. Зерновий ринок України: історія створення та тенденції розвитку: (Монографія) / І.О. Кузнецова. – Одеса: Поліграф, 2008 – 198 с.

50. Кузьмін О. Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. для студ. спец. «Міжнародна економіка» / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль. – Львів : Компакт-ЛВ, 2005. – 304 с.

51. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг [Текст]: навч. посібник. / Н.В. Куденко. – К.: КНЕУ, 1998. – 152 с.

52. Кулінічев П.К. Оцінка факторів впливу на конкурентну позицію підприємства / П.К. Кулінічев // Вісник НТУ «ХПІ» - 2013. - №45 (1018) – с.69-75.

53. Кирчата І.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: монографія / І.М. Кирчата, Г.В. Поясник /— Харківський національний автомобільно-дорожній ун-т. – Хпрків : ХНАДУ, 2009. – 160 с.

54. Ламбен Ж.Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Ж.Ж. Ламбен / Пер. с французского. -СПб.: Наука, 1996.- XV+589 с.

55. Левицька А.О. / А.О. Левицька // Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. – 2013. – Випуск 4. – С. 155-163.

56. Лопатовська О.В. Конкурентоспроможність ринкової позиції підприємства / О.В. Лопатовська // Вісник Хмельницького національного університету. - 2010. - № 6. - Т. 4. - С. 95-98.

57. Лысюк В.М. О проблемах ценовой конкуренции и ее оценки / В.М. Лысюк // Экономические инновации: Сборник научных работ. – Випуск 17. – Одеса: Інститут проблем ринка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2003. – С. 205-210.

58. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. - К.: НЦІАЕ, 2003.- 135 с.

59. Макросередовище функціонування та його основні чинники/ Економіка підприємства.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://pidruchniki.com/15100827/ekonomika/makroseredovische_funktsionuvanny_a_yogo_osnovni_chinniki

60. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: Монографія / М. Й. Малік, О. А. Нужна.-К.: НЦІАЕ, 2007. – С. 67-68.

61. Мансуров Р. Е. Об экономической сущности понятий «конкурентоспособность предприятия» и «управление конкурентоспособностью предприятия» / Р. Е. Мансуров // Маркетинг в России и зарубежом. - 2006. - № 2(52). - С. 91-94.

62. Маслак О. Центр стратегічних досліджень / О.Маслак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/5671-rynok-pshenytsi-v-ukraini-ta-sviti.html>

63. Маслова Т.Д. Маркетинг / Т.Д. Маслова, Л.Н. Ковалик, С.Г. Божук. - СПб: Питер, 2001. – 320 с.

64. Матвеев, В. В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства / В. В. Матвеев // Інтелект ХХІ. – К.: НТУУ «КПІ», 2014. – № 2. – С. 55-62.

65. Минцберг Г. Школы стратегий: пер. с англ. / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лэмпел. – СПб.: Питер, 2001

66. Міщенко А.П. Стратегічне управління [Текст]: навч. посібник. /А.П. Міщенко – К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 366 с.

67. Монополізм та конкуренція в Україні: Нормативна база / О.А. Кривенко (ред.), О.М. Роїна (упоряд.). - К. : КНТ, 2003. - 284с.

68. Наливайко А. П. Мікроекономіка: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А. П. Наливайко, Н. М. Євдокимова, Н. В Задорожна. - К.: КНЕУ, 1999. - 208 с.

69. Немчин А.М. Маркетинг. Учебное пособие / А.М. Немчин , Д.В. Минаев // «Бизнес-пресса», 2001 – 512 с.

70. Олексенко Р. І. Методичні підходи щодо формування конкурентоздатності продукції / Р.І. Олексенко // Економіка та держава. — 2007. - №5. - С.48.

71. Основы инновационного менеджмента: теория и практика: учебное пособие / под. ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. – М.: Экономика, 2000.

72. Особливості формування конкурентної позиції виробника зерна на світовому товарному ринку / О.О. Голосов // Культура народів Причорномор'я. - 2004. - № 50. - С. 34-38. - Бібліогр: 9 назв. - укр.

73. Офіційний сайт Державного комітету статистики: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

74. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення / В. А. Павлова // Дніпропетровський ун-текономіки та права. – Д. : ДУЕП, 2006. – 276 с.

75. Пастернак-Таранушенко Г. Конкуренция: Курс лекций и практ. занятый на русском и укр. языках / Г. Пастернак-Таранушенко, В.Рожок // Киевский экономический ин-т менеджмента (ЭКОМЕН) - К.: ЦУЛ, 2002. - 322с.

76. Пирс Р. Оцінювання відносин з партнерами та підвищення ефективності підприємств / Р. Пирс // Європейська якість. – 2004. – № 4. – С. 32–36.

77. Пискунова Н. И. Исследование рынка / Н.И. Пискунова - Учеб. пособие. - М.: МГУ, 1997. – 382с

78. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І.О. Піддубний, А.І. Піддубна. – Х. : ІНЖЕК, 2004. – 264с.

79. Погребняк Д.В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства / Д.В. Погребняк // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. –2011. –Випуск 32. –С. 45–51.

80. Поліщук В. М. Криза входження в дорослість як перехідний період від юнацького віку до вступу у дорослість / В. М. Поліщук // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – №. 9. – С. 1-6.

81. Портер М. Э. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Э. Портер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.

82. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э Портер; пер. с англ. - СПб. : Издательский дом «Вильямс», 2003. — 495с.
83. Прахалад К. Стратегічна гнучкість / К. Прахалад, Г. Хэмел, Г. Томас, Д. О' Нил. – СПб. : Пітер, 2005. – 384 с.
84. Примак Т. Економіка підприємств / Т.Примак; Навч.пос. К.:Знання, 2001- 178с.
85. Романишин С.Б. Система управління конкурентоспроможністю підприємства / С.Б. Романишин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 2012.
86. Рубин Ю. Так ли надо трактовать социалистическую конкуренцию? / Ю. Рубин // Экономические науки. – 1990. – № 6. – С. 78.
87. Савельева Н. А. Управление конкурентоспособностью фирмы: учеб. / Н. А. Савельева. – Ростовн /Д: Феникс, 2009. – 382 с.
88. Саєнко, М. Г. Капітал інтелектуальності у формуванні конкурентоспроможності фірми: проблеми України і Польщі / М. Г. Саєнко, А. Є. Борецька // Інноваційна економіка. - 2010. - № 3. - С. 81-83.
89. Самуэльсон П.Э. Основания экономического анализа / П.Є. Самуэльсон, пер. с англ. под ред. П.А.Ватника. - СПб.: Экономическая школа, 2002. - 604 с.
90. Селезньова О.В. Методологічні засади оцінки конкурентоспроможності підприємства / О.В.Селезньова // Економіка та держава. - 2007. - №6. - С.132.
91. Семернікова, І.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. / І.О. Семернікова, Н.В. Мешкова-Кравченко. - Херсон: ОЛДІ-плюс, 2009. - 312 с.
92. Сільське господарство України, 2012. Статистичний збірник / [за ред. Н.С. Власенко] – Київ. – Державна служба статистики України. – 2013. – 402 с.
93. Смирнов Є. М. Теоретичні та методичні основи оцінки конкурентоспроможності підприємства / Є. М. Смирнов // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2009. – Т. 2, № 4. – С. 130–135.

94. Смолін І. В. Стратегічне планування розвитку організації / І. В. Смолін ; Київ. нац.торг.-екон. ун-т. – К. : КНТЕУ, 2004. – 344 с.
95. Тейлор Ф.У. Принципы научного менеджмента / Ф.У. Тейлор. - М.,1991.
96. Тищенко А. Н. Комплексный подход к оценке конкурентоспособности и позиционирования предприятий / А. Н. Тищенко, И.Л. Райнин // Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: монографія. – Х : ВД "ІНЖЕК", 2006. – С. 135–156.
97. Ткачова С.С. Види конкурентоспроможності: наукові підходи та специфіка ресторанного бізнесу / С.С. Ткачова // Економічні науки – 2011 – с. 34-38.
98. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент: Искусство разработки и реализации стратегии [Текст] / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд. – М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1998. – 111-161 с.
99. Управління конкурентоспроможністю підприємства Маркетинг.2008р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://posibniki.com.ua/catalog-upravlinnya-konkurentospromozhnistyu-pidpriemstva---klimenko-sm>.
100. Фадеев Л.В Точная агротехнология будущего начинается сегодня. Кукуруза / Л.В.Фадеев // Зернові продукти і комбікорми № 1/ 2016, с.5-11
101. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : учеб. пособ. / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Эксмо, 2004. – 544 с.
102. Фатхутдинов Р. А. Стратегический маркетинг / Р. А. Фатхутдинов. – СПб. : Питер, 2002. – 448 с.
103. Филук Г.М. Оцінка конкурентного підприємницького середовища в Україні: методологічні аспекти [Електронний ресурс] / Г.М. Филук // Вісник національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка. – 2011. – № 124-125. – С.19-21.

104. Харченко Т. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств як засіб ринкового реформування економіки / Т.Харченко // Актуальні проблеми економіки . – 2003. – №2. – С. 70–75.
105. Хайне П. Конкуренция как процедура открытия / П. Хайне // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 12. – С. 15-24.
106. Хрущ Н.А. Стратегія компанії: формування, вибір та впровадження / Н.А. Хрущ, М.В. Желіховська // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2007. – № 6. –Т. 1. – С. 149–154.
107. Черевко Д.Г. Конкурентоспроможність підприємства як характеристика економічного стану / Д.Г. Черевко // Економіка АПК , 2009 №6.
108. Чечетова-Терашвілі Т. М. Формування сталої конкурентної позиції підприємства : автореферат / Т.М. Чечетова-Терашвілі. – Харків – 2006.
109. Шандезон Ш. Методы продажи / Ш. Шандезон , А. Лансестр - М.: Прогресс-Универс, 1999. – 428с.
110. Шевельова С. О. Аграрний менеджмент / С. О.Шевельова / Терноп. акад. нар. госп-ва. - Т., 1999. - 212 с.
111. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : [навч. посібн.] / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.
112. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика: Учеб.- практ. пособие / А.Ю. Юданов // Ассоциация авторов и издателей «Тандем» - М. : Акалис, 1996. - 272с.
113. Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення / О.Г. Янкового . – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.
114. Яшин В. С. Конкуренция в бизнес-системах. Маркетинг. Коммерческая деятельность. Эффективность / В.С. Яшин, Э. А. Багиров. - Саратовский гос. технический ун-т. Саратов, 2001. -158с